

Boekbesprekingen

K. Miyashita. *Contemporary cephalometric radiography*. Londen: Quintessence Publishing Co. Ltd., 1996. Prijs £ 150,00. ISBN 4 87417 517 1 C 3047.

Zoals de titel al aangeeft ligt de nadruk in dit boek niet op de cefalometrische analyse zelf, maar veeleer op de röntgenologische aspecten van de opname die voor de cefalometrie worden

benut. Verschillende röntgenologische projecties van de schedel worden gepresenteerd. Dit geschiedt door het naast elkaar plaatsen van lichtfoto's, röntgenfoto's en röntgenfoto's waarop de relevante anatomische structuren door middel van een tracing zijn aangegeven.

Op de röntgenfoto's zijn alle belangrijke röntgenologische en anatomische structuren met een cijfer gemarkeerd zodat de anatomische naam gemakkelijk kan worden opgezocht in een lijst. Daartoe bevat

het boek een uitgebreide lijst van definities en kenmerken van alle voor de cefalometrie relevante anatomische markeringspunten (inclusief een lijst met talrijke referenties naar de wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp).

De verschillende botstukken die deel uitmaken van de schedel worden elk afzonderlijk behandeld, eveneens aan de hand van lichtopnamen en röntgenopnamen. Op deze wijze kan meer inzicht worden verkregen in het gecompliceerde röntgenbeeld van de schedel, waarin de afzonderlijk botstukken gedeeltelijk over elkaar heen worden geprojecteerd. Het beter begrijpen van de wijze waarop het röntgenbeeld is gerelateerd aan de anatomische werkelijkheid wordt verder vergemakkelijkt door een groot aantal afbeeldingen van seriedorsneden door de schedel en door onderdelen daarvan, ook nu weer in verschillende richtingen, vergezeld van röntgenopnamen en tracings daarvan.

Dit boek is niet alleen voor orthodontisten van belang, maar het is ook een zeer nuttig boek voor een ieder die zich wil verdiepen in de röntgenanatomie van de schedel. In dit opzicht is het waarschijnlijk het meest gedetailleerde en best verzorgde boek dat ooit over dit onderwerp is verschenen.

P.F. van der Stelt, Amstelveen

M.J.H. Witjes. *Photodynamic therapy and fluorescence localisation of experimental oral dysplasia and squamous cell carcinoma*. 151 bl. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 1997. Academisch proefschrift.

Het hoofd-halsplaveiselcelcarcinoom van de bovenste luchten voedselweg kenmerkt zich door een multifocaal karakter. Na behandeling van een eerste tumor kunnen nieuw ontstane gezwellen optreden en de levensverwachting van de patiënt nadelig beïnvloeden. Vroegtijdige onderkenning van deze zogenaamde 'tweede' primaire tumoren is essentieel om de prognose van patiënten met hoofd-halsplaveiselcelcarcinomen te verbeteren.

In het hier besproken proefschrift wordt verslag gedaan van een onderzoek naar de toepasbaarheid van aluminium phthalocyanine disulphonaat (ALPcS2) in de diagnostiek en de behandeling van tumoren in de mondholte. ALPcS2 is een

zogenaamde fotosensitizer die zich mogelijk selectief ophoopt in pathologisch veranderde weefsels waardoor deze fluoresceren bij bestraling van licht met de juiste golflengte en bovendien mogelijk therapeutisch van belang zijn doordat cellen waarin de fotosensitizer zich ophoopt te gronde kunnen gaan na belichtingsdoses die niet schadelijk zijn voor cellen en die geen fotosensitizer bevatten. Zowel de diagnostische als de therapeutische bruikbaarheid van ALPcS2 werd onderzocht in een proefdiermodel, het door 4 nitroquinoline-1-oxide applicatie op het palatum van de Wistar albino rat geïnduceerde plaveiselcelcarcinoom.

ALPcS2 bleek zich na intraveneuze toediening op te hopen in zowel palatinaal slijmvlies met tumor als met ontsteking. De techniek is derhalve in principe bruikbaar voor lokalisatie van laesies waarna biopsie en histologisch onderzoek uitsluitend zullen moeten geven omtrent de aard van de afwijking die tot selectieve ophoping van ALPcS2 aanleiding gaf. Bij onderzoek naar de therapeutische toepasbaarheid van ALPcS2 bij het verwijderen van slijmvliesafwijkingen bleek er ernstige schade te ontstaan aan aangrenzende gebitselementen waarmee bij toekomstige verdere ontwikkeling van deze behandelingswijze rekening zal moeten worden gehouden.

Het proefschrift vormt een waardevolle bijdrage aan de ontwikkeling van moderne diagnostische en therapeutische technieken met mogelijke bruikbaarheid bij patiënten met een hoofd-halsplaveiselcelcarcinoom. Bij deze bespreking mag niet onvermeld blijven dat de kwaliteit van het verrichte onderzoek en de wijze van verdediging reden waren de promovendus het iudicium cum laude toe te kennen.

P.J. Slootweg, Utrecht

L.C. Junqueira, J. Carneiro, R.O. Kelley. *Functionele histologie*. 7e herziene druk. 566 bl., geïll. Utrecht: Wetenschappelijke Uitgeverij Bunge, 1996. Prijs f 99,50. ISBN 90 6348 379 1.

Het doornemen van deze nieuwe editie van 'Functionele histologie' bevestigt de indruk van de vorige druk. Het is en blijft een degelijk, uitstekend leesbaar Nederlandstalig histologisch handboek. In vergelijking met de zesde druk is er minder veranderd dan men op grond van de inleiding zou verwachten. De tekst is op enkele punten aangepast en er is een aantal nieuwe figuren gebruikt die gedeeltelijk figuren uit de vorige druk vervangen. De bespreking van de vorige druk in dit tijdschrift (juni 1996) ligt nog vers in het geheugen. Ik zou me daarom willen beperken tot enige globale opmerkingen.

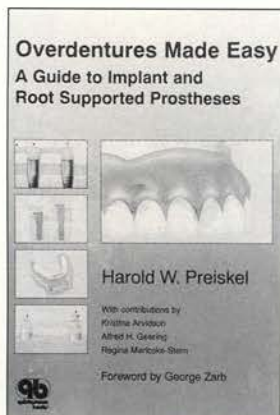
Het boek kan, mede door het uitgebreide register, een belangrijk referentiekader vormen voor studenten tandheeldkunde die meer inzicht willen krijgen in de opbouw en de functie van weefsels en orgaansystemen. Bij de bespreking van de celbiologie is men erin geslaagd een compromis te bereiken waardoor de belangrijkste cellulaire componenten worden besproken zonder 'een boek in een boek' te maken.

Het is begrijpelijk dat specifieke tandheelkundige aspecten van de histologie in dit boek vrij summier aan de orde komen. Hoewel derhalve voor specifieke tandheelkundige onderwerpen een, aanvullend, beroep gedaan moet worden op andere werken, kan dit boek gezien worden als een buitengewoon nuttig naslagwerk voor iedereen die geïnteresseerd is in de algemene en functionele histologie.

J.C. Maltha, Nijmegen

H.W. Preiskel. *Overdentures made easy. A guide to implant and root supported prostheses.* 248 bl., geïll. London: Quintessence Publishing Co. Ltd., 1996. Prijs £ 76.00. ISBN 1 85097 039 4.

Het boek 'Overdentures made easy' is een pleidooi voor de overkappingsprothetiek. Zowel de overkappingsprothese op natuurlijke elementen als op implantaten wordt beschreven.

Hoewel in de eerste hoofdstukken de natuurlijke elementen en de implantaten nogal door elkaar wandelen, komt een aantal belangrijke items toch duidelijk naar voren. De voordelen van de overkappingsprothese worden puntsgewijs en door literatuur ondersteund behandeld. Ook de nadelen en de valkuilen bij de planning, zoals ruimtegebrek, worden duidelijk gemaakt.

Hoofdstuk 3 tot en met hoofdstuk 6 gaan over de toepassing van een overmaat aan precisieverankeringen. Hoewel de solitaire verankeringen misschien wat onoverzichtelijk

en te uitgebreid aan de orde komen, worden de staafsuprastructuren uitstekend beschreven. Heel nauwgezet worden keuze voor matrix en patris, voordelen en nadelen, toepassingsmogelijkheden en uitvoering, rijk geïllustreerd beschreven. Geheel hoofdstuk 7 gaat over afdrukprocedures. Opvallend is de splitsing van de afdruk van de mucosa en van de implantaatpositie. De mucosa wordt afgedrukt met afdruk materiaal, wat ook in de volledige prothetiek wordt gebruikt (in het boek overwegend met zinkoxyde-eugenol). De implantaatpositie wordt, na verwijdering van een deel van het afdruk materiaal, vastgelegd met behulp van afdrukstiften en gips of Duralay®. Afdrukstiften worden zo mogelijk niet alleen met elkaar verblokt, maar ook aan de afdrukpepel. In het laatste deel van het boek worden drie implantaatsystemen met hun verschillende onderdelen uitvoerig belicht: het Bråne-mark-systeem, het Astra-systeem en het ITI Bonelit-systeem.

Eigenlijk zou het boek ook 'Precision attachments for overdentures' kunnen heten, aangezien dit onderdeel het meest nadrukkelijk aanwezig is. Wat ontbreekt is een duidelijke visie over het aantal implantaten, de locatie van de implantaten en de precisieverankering van eerste keuze. Ondanks dit staan er onderdelen in het boek die voor de algemeen-practicus met interesse voor overkappingsprothetiek zeer de moeite waard zijn. Het boek kan gezien worden als een aanvulling op de recent verschenen Nederlandstalige boeken over overkappingsprothesen op natuurlijke elementen (Kalk e.a.) en op implantaten (de Lange e.a.).

H.J.A. Meijer, Groningen

N. Higson. *Risk management. Health and safety in primary care.* 111 bl. Oxford: Butterworth-Heinemann, 1996. Prijs £ 15.99. ISBN 07506 30 647.

'Risk management' in engere zin wordt vaak opgevat als het voorkomen van patiëntenclaims, maar het is meer dan dat. De doelgroep van dit boek is de eerstelijnsgezondheidswerker in Engeland. De auteur beschrijft met vlotte pen 'risk management' in een Britse setting met een inleiding in typisch Britse gezondheids- en veiligheidswetgeving. Daarna volgen hoofdstukken over: sterilisatie en hygiëne, infectiepreventie, acute medische situaties in de tandartspraktijk, en Arbo-onderwer-

pen als brandpreventie, ergonomie en medische afvalverwerking.

De meeste onderwerpen worden summier besproken en zijn ook in Nederlandstalige (vak)literatuur en Arboregelingen uitgebreid beschreven, met uitzondering van een hoofdstuk over persoonlijke gevaren in de vorm van agressief gedrag van patiënten jegens medische hulpverleners. Er wordt gesteld dat agressief gedrag en het gebruik van geweld in de eerste lijnsgezondheidszorg toeneemt en er wordt gewaarschuwd voor ogenschijnlijk normale en rustige mensen, die gevaarlijk kwaad kunnen worden en wel zo dat installatie van bijvoorbeeld panieknoppen wordt aanbevolen. Ook interieuradviezen met betrekking tot overzichtelijke wachtruimtes, ontsnappingsroutes enzovoorts, alsmede een protocol over hoe te handelen bij agressief gedrag zijn de moeite van het lezen waard omdat dergelijke situaties onwaarschijnlijk lijken. Tot slot blijkt uit de vermelding van richtlijnen ten aanzien van bommeldingen en telefonische bedreigingen dat een dergelijk boekje uit een land komt waar men, meer dan hier, heeft leren leven met terrorisme (bijv. IRA) en geweld.

De korte beschrijving van het afvoeren van praktijkafval is in zeker opzicht van belang: het gaat niet alleen over het besmettingsgevaar van de vuilnisman met gecontamineerd materiaal, maar ook over het achteloos wegwerpen van privacygevoelig patiëntenmateriaal. Daar binnen de NHS dergelijke afvoer door de NHS wordt bekostigd behoeft de gecontracteerde algemeen-practicus zich daarover geen zorgen te maken en zijn praktijkafval niet gewoon op straat te zetten.

Concluderend kan worden gesteld dat arbeidsomstandigheden, infectiepreventie, ergonomie en allerlei NHS-veiligheidsbladen in vogelvlucht worden beschreven, alle onderwerpen binnen het brede riskmanagement en kwaliteitsdenken. Alles wordt oppervlakkig ten behoeve van een andersoortige gezondheidszorgsituatie beschreven. Vreemd is dat binnen het brede riskmanagement-concept de claims van patiënten in het geheel niet worden beschreven.

W.J. Admiraal, Hilversum

I.J.M. Dhooge. *Multiple primary tumours in head and neck cancer: an epidemiologic study.* 100 bl. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 1997. Academisch proefschrift.

Het door de KNO-arts uitgevoerde onderzoek bestond voornamelijk uit een prospectieve studie naar het voorkomen van een tweede primaire tumor, hetzij gelijktijdig of binnen zes maanden (= synchroon), hetzij meer dan zes maanden later (= metachroon) bij patiënten die behandeld zijn voor een plaveiselcelcarcinoom in het hoofd-halsgebied. Het betrof 14 mondholtecanceren en 110 orofarynx-, hypofarynx- en larynxcarcinomen. Tevens werden 3 patiënten met een oesofaguscarcinoom in het onderzoek betrokken.

Het onderzoek vond plaats in het universiteitsziekenhuis in Gent. Er werd bij alle patiënten onder algehele anesthesie een panendoscopie uitgevoerd, waarbij de naso- en orofarynx werden geïnspecteerd, alsmede de larynx, de sinus pyriformis en hypofarynx. Ook werden een bronchoscopie en een oesofagoscopie uitgevoerd. Bij 3 patiënten werden bij deze panendoscopieën één of meer tweede primaire tumoren gevonden, hetgeen overeenkomt met 3,4%.

In een vervolgstudie met een minimale controleperiode van 2 jaar en een maximale van ruim 5 jaar bleek bij totaal 13,5% van de patiënten sprake van meerdere tumoren. Deze waren vrijwel alle in de long en het hoofd-halsgebied gelegen. Eén van de waardevolle bevindingen van dit onderzoek was de constatering dat het jaarlijks maken van een longfoto slechts

van zeer beperkte waarde is voor de screening van een tweede primaire tumor in de long.

Het hier beschreven prospectieve onderzoek heeft de bevindingen van eerdere, merendeels retrospectief uitgevoerde, studies nader bevestigd. Het optreden van een nieuwe tumor na eerdere behandeling van een tumor in het hoofd-halsgebied vormt een wezenlijk probleem. Deels moet de oplossing worden gezocht in het stoppen met roken en deels in het aan behandelde patiënten voorschrijven van middelen, die de kans op het krijgen van een tweede tumor moeten verkleinen. Vooralnog is deze zogenaamde chemopreventie bij bijvoorbeeld patiënten met een eerder behandelde longtumor niet erg succesvol gebleken.

I. van der Waal, Amsterdam

H.J. Staehle, M.J. Koch. *Kinder- und Jugendzahnheilkunde. Kompendium für Studierende und Zahnärzte.* 348 bl., geïll. Keulen: Deutscher Ärzte-Verlag GmbH, 1996. Prijs DM 128,00. ISBN 37691 4057 5.

De auteurs nemen de lezer op overzichtelijke wijze mee door het vakgebied van de kindertandheelkunde. Ondersteund met afbeeldingen van goede kwaliteit passeren veel voor de kindertandheelkunde relevante onderwerpen de revue. Hierbij wordt vooral veel aandacht besteed aan de introductie van de tandheelkunde bij het jonge kind. Kort komt de tandheilkundige basiskennis aan de orde, welke daarna per onderwerp verder wordt uitgewerkt richting kindertandheelkunde. Het geheel wordt ondersteund met veel relevante praktische tips.

In vergelijking met de Engelstalige literatuur over kindertandheelkunde zijn de gehanteerde ideeën minder conservatief en meer passend bij het hedendaagse tandheilkundige tijdsbeeld. Voor het gebruik van restauratiematerialen wordt dat natuurlijk voor een deel ingegeven door het denkklimaat in Duitsland, waar voor het gebruik van amalgaam in de kindertandheelkunde geen plaats meer is.

Jammer is wel dat er geen aandacht wordt besteed aan het feit dat door het tegenwoordige cariësbeeld bij de klinische inspectie vooral oclusale dentine laesies gemist worden. Toch zal de in kindertandheelkunde geïnteresseerde lezer (algemeen-practicus en student tandheelkunde) die de Duitse taal voldoende machtig is, in dit rijk geïllustreerde boek nog genoeg relevante informatie kunnen vinden aangaande de tandheilkundige zorgverlening aan kinderen en jongeren.

K.L. Weerheijm, Amsterdam

N.P. Lang, T. Karring, J. Lindhe. *Proceedings of the 2nd European workshop on periodontology. Chemicals in periodontics.* 428 bl. Londen: Quintessence Publishing Co. Ltd., 1996. Prijs £ 52.00. ISBN 3 87 652 423 7.

In februari 1996 heeft de 'Tweede Europese Workshop voor Parodontologie' plaats gevonden in Ittingen (Zwitserland). Tijdens drie dagen bespraken een tachtig parodontologen vanuit geheel Europa (in kleine groepen) verschillende topics en trachtten zij, in consensus met de volledige groep, tot algeme-

ne conclusies te komen. Het thema van deze bijeenkomst was het gebruik van antibiotica, antiseptica en andere medicaties in de parodontologie.

Dit boek geeft niet alleen een mooi overzicht van de aldaar besproken onderwerpen (via samenvattende artikelen geschreven door specialisten binnen elk domein) maar verduidelijkt ook de verschillende consensusrapporten. Elk rapport bespreekt de tekortkomingen in de bestaande wetenschappelijke informatie en de implicaties hiervan op het klinische gebruik van antibiotica, antiseptica en andere medicaties. Er wordt ook veel aandacht besteed aan mogelijke toekomstperspectieven. Deze informatie moet de tandarts algemeen-practicus in staat stellen een juiste houding aan te nemen bij het voorschrijven van medicaties.

Het eerste gedeelte van dit boek handelt over het gebruik van antibiotica (lokaal, systemisch en/of als profylaxis). Naast de dosis, het type en de applicatievorm worden vooral ook de juiste indicaties voor gebruik van antibiotica weergegeven. In het tweede gedeelte wordt het klinisch nut van het gebruik van antiseptica en anti-inflammatoire farmaca in de preventie en de behandeling van gingivitis en/of parodontitis meer in detail onderzocht. Deel drie bespreekt de efficiëntie van een tandpasta als anti-plaque of anti-gingivitis agens, als remmer in de tandsteenvorming, als preventief middel tegen cariës, als hulpmiddel bij halitosis en als middel tegen de ontkleuring van tanden. Bovendien wordt het effect van een tandpasta op de tandwortelgevoeligheid en op mucosaletsels geëvalueerd. In deel vier wordt nagegaan of onder meer tandwortelconditionering, botgroeifactoren, systemisch of lokaal aangebrachte antibiotica het resultaat van een geleide weefselregeneratie kunnen verbeteren. De laatste sessie behandelt ten slotte de waarde van een aantal diagnostische testen voor zowel mucosa pathologie als in de behandeling van parodontitis (microbiologische testen en testen naar de gastheerreactie).

De kwaliteit van de verschillende bijdragen en vooral de diepgang in de consensusrapporten maakt van dit boek een aanrader voor de specialist-parodontoloog, de wetenschapper op het gebied van de tandheelkunde en/of voor iedereen met interesse voor de parodontologie. De teksten zijn vlot geschreven met daarbij een aangename typografie, mooie illustraties en veel referenties.

M. Quirynen, Leuven

Recensie-exemplaren

Het merendeel van de hier aangekondigde uitgaven zal nog nader in één van de volgende afleveringen worden besproken:

1. D.Dietschi, R. Spreafico. Adhesive metal-free restorations. Current concepts for the esthetic treatment of posterior teeth. 215 bl., geïll. Chigaco: Quintessence Publishing Co. Ltd., 1997. Prijs £ 75.00. ISBN 0 86715 328 8.
2. M. 't Hart-Eerdmans, J.M.J. Hoefnagels, A.W. de Hullu, C.G.H. Indemans, L.L.A.M. van Nispen tot Pannerden. *Artsenwijzer diëtetiek.* Leiden: Dienst Diëtetiek Academisch Ziekenhuis Leiden, 1996. Gratis te bestellen bij dienst Diëtetiek AZ Leiden.
3. W.A.M. van der Kwast, C.E.L. Carels, A.J. de Gee et al. *Het tandheilkundig jaar 1997.* 214 bl. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum, 1997. Prijs f 110,00. ISBN 90 313 2132.
4. B. van Gent, J.Katus, red. *Voorlichting. Theorieën, werkwijzen en terreinen.* 4e, herziene druk. 269 bl. Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum, 1995. ISBN 90 313 1713 6.
5. T.R. Pitt Ford, red. *Harty's endodontics in clinical practice.* 4e druk. 284 bl., geïll. Oxford: Wright Butterworth-Heinemann, 1997. Prijs £ 29.50. ISBN 0 7236 1020 7.

